

Magdalena Tacikowska

Klonowanie człowieka w świetle nauki Kościoła katolickiego i prawa polskiego

Studia Redemptorystowskie nr 11, 400-409

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena Tacikowska
UKSW – Warszawa

KLONOWANIE CZŁOWIEKA W ŚWIETLE NAUKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO I PRAWA POLSKIEGO

Słowa kluczowe: embrion, komórki macierzyste, embrionalne komórki macierzyste, klonowanie, klonowanie reprodukcyjne, klonowanie terapeutyczne

Keywords: embryo, stem cells, embryonic stem cells, cloning, reproductive cloning, therapeutic cloning

Schlüsselwörter: Embryo, Stammzellen, embryonale Stammzellen, Klonen, Reproduktives Klonen, Therapeutisches Klonen

W związku z tym, że postęp w dziedzinie biotechnomedycyny pozwala na coraz większą ingerencję w ludzkie życie już w fazie embrionalnej, niezwykle istotną sprawą jest obecnie podjęcie rozważań na temat klonowania człowieka, które oprócz sfery biologicznej obejmą również sferę moralną i prawną.

Kwestia ta, jak wiadomo, wzbudza wiele kontrowersji natury etycznej. Należy się zatem zastanowić, czy badania nad embrionem ludzkim oraz manipulowanie nim w procesie klonowania są moralnie dopuszczalne czy też nie. W tym celu przeanalizujemy naukę Kościoła katolickiego w tym zakresie i wskażemy na tej podstawie, czym tak naprawdę jest embrion ludzki, jaki jest jego status i jakie prawa mu przysługują. Niezbędne jest również ogólne wyjaśnienie mechanizmów klonowania oraz rozważenie warunków dopuszczalności lub też wprowadzenia zakazu tej procedury.

Z prawnego punktu widzenia konieczne jest omówienie standardów prawa polskiego w tym zakresie.

1. Status embrionu ludzkiego w świetle nauki Kościoła katolickiego

Kościół katolicki w instrukcji Kongregacji Nauki Wiary *Donum vitae* podkreśla wartość ludzkiego życia i obowiązek obdarzenia go należnym szacunkiem. „Od chwili poczęcia życie każdej istoty ludzkiej powinno być uszanowane w sposób absolutny, ponieważ jest na ziemi jedynym stworzeniem, które Bóg »chciał dla niego samego«, a dusza rozumna każdego człowieka jest »bezpo-

średnio stwarzana« przez Boga: całe jego jestestwo nosi w sobie obraz Stwórcy. (...) Nikt, w żadnej sytuacji, nie może rościć sobie prawa do bezpośredniego zniszczenia niewinnej istoty ludzkiej¹. Istotą ludzką jest również embrion, i to od momentu utworzenia się zygoty, dlatego Kościół wymaga bezwarunkowego szacunku także dla jego integralności cielesnej i duchowej. Należy traktować go jak osobę i przyznać mu wszelkie prawa osoby, przede wszystkim nienaruszalne prawo do życia przysługujące każdej niewinnej istocie ludzkiej².

Papież Jan Paweł II w powyższej instrukcji uznaje zabiegi dokonywane na embrionie ludzkim za dopuszczalne, „pod warunkiem że uszanują życie i integralność embrionu, nie narażając go na ryzyko nieproporcjonalnie wielkie, ale są podejmowane w celu leczenia, poprawy jego stanu zdrowia lub ratowania zagrożonego życia³. Eksperymenty na embrionach godzą w ich ludzką godność, natomiast zastosowanie leczenia doświadczalnego w sytuacji bez wyjścia, gdy nie ma innych metod, może być godziwe. W dokumencie poruszona została również kwestia zwłok embrionów pochodzących z dobrowolnych przerwania ciąży lub samoistnych poronień. Należy je uszanować tak samo jak zwłoki innych istot ludzkich⁴.

Zgodnie z nauczaniem Kościoła katolickiego, prawo do życia jest podstawowym prawem przysługującym każdemu człowiekowi od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci. „Życie ludzkie jest święte i nienaruszalne w każdej chwili swego istnienia, także w fazie początkowej⁵. „Nic i nikt nie może dać prawa do zabicia niewinnej istoty ludzkiej⁶, za którą uznaje się embrion na równi z płodem, dzieckiem, dorosłym, człowiekiem starym, nieuleczalnie chorym czy umierającym⁷. Kościół katolicki stoi na stanowisku, że od chwili zapłodnienia komórki jajowej istocie ludzkiej przysługuje prawo do bezwarunkowego szacunku dla jej integralności oraz jedności cielesnej i duchowej. Również od momentu poczęcia winna ona być uznawana za osobę⁸.

Jan Paweł II porusza też kwestię zabiegów i eksperymentów medycznych na embrionach, uznając je za przestępstwo przeciwko ich godności istot ludzkich. Pomimo że mają one godziwy cel, prowadzą do zabicia embrionów⁹.

¹ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Donum vitae*. O szacunku dla rodzącego się życia ludzkiego i o godności jego przekazywania w odpowiedzi na niektóre aktualne zagadnienia, 22 lutego 1987, AAS 80 (1988), p. 5, s. 76–77.

² Por. tamże, p. I–1, s. 77–79.

³ Tamże, p. I–3, s. 80–81.

⁴ Por. tamże, p. I–5, s. 83–83.

⁵ Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*. O wartości i nienaruszalności życia ludzkiego, AAS 87 (1995), n. 5, s. 405–407.

⁶ Tamże, n. 57, s. 464–466.

⁷ Por. tamże.

⁸ Por. tamże, n. 60, s. 468–469.

⁹ Por. tamże, n. 63, s. 472–474.

„Wykorzystywanie embrionów i ploidów ludzkich jako przedmiotu eksperymentu jest przestępstwem przeciwko ich godności istot ludzkich, które mają prawo do takiego samego szacunku jak dziecko już narodzone i jak każdy człowiek”¹⁰. Potępiona jako niemoralna została również praktyka wykorzystywania żywych embrionów i ploidów ludzkich, czasami specjalnie w tym celu produkowanych w warunkach laboratoryjnych, jako materiału biologicznego, źródła tkanek lub organów do przeszczepów. Zabójstwo niewinnych istot ludzkich Kościół katolicki uznaje za akt absolutnie niedopuszczalny bez względu na osiągnięte w ten sposób korzyści¹¹.

Eksperymenty na embrionach są coraz częściej dopuszczane przez ustawodawstwa różnych państw. Należy pamiętać, iż w świetle nauczania Kościoła zawsze stanowi to przestępstwo przeciwko godności istoty ludzkiej. Podkreślenia wymaga również fakt, że bardzo często do eksperymentów i badań naukowych wykorzystuje się tzw. materiał biologiczny pochodzący z nielegalnych źródeł, uzyskany w wyniku niegodziwego zabiegu. Bywa on sprzedawany lub też bezpłatnie dostarczany ośrodkom badawczym przez instytucje państwowe, na których ciąży taki obowiązek prawny. Problematiczna sytuacja zachodzi wówczas, gdy materiał biologiczny powstaje w jednych ośrodkach badawczych i jest dostarczany naukowcom z innych ośrodków lub stanowi przedmiot handlu. Istotne jest tu podkreślenie, że zabiegów tego rodzaju nie usprawiedliwia tzw. kryterium niezależności. Zakłada ono, że jeżeli istnieje rozdział pomiędzy ośrodkiem badawczym a źródłem pochodzenia uzyskanego nielegalnie materiału biologicznego, wówczas badania na tych embrionach są godziwe¹².

2. Stanowisko Kościoła katolickiego w kwestii klonowania

Przed omówieniem stanowiska Kościoła katolickiego w tej sprawie należy w zarysie wyjaśnić proces klonowania z medycznego punktu widzenia. Ogólna znajomość tej problematyki jest niezbędna, aby podjąć dyskusję na temat dopuszczalności lub też zakazu klonowania.

Termin „klonowanie” oznacza w skrócie technikę polegającą „na uzyskaniu genetycznej kopii określonego pierwowzoru – fragmentu DNA, komórki lub wręcz całego organizmu”¹³. Ze względu na cel wyróżnia się klonowanie reprodukcyjne oraz klonowanie terapeutyczne¹⁴.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Por. tamże.

¹² Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Dignitas personae* dotycząca niektórych problemów bioetycznych, 8 września 2008, AAS 100 (2008), n. 34–35, s. 882–885.

¹³ *Leksykon ochrony praw człowieka. 100 podstawowych pojęć*, red. M. Balcerzak, S. Sykuna, Warszawa 2010, s. 196.

¹⁴ Por. J.E. Kapelańska, *Klonowanie człowieka i embrionalne komórki macierzyste w świetle prawa*

2.1. Kościół wobec klonowania reprodukcyjnego

Klonowanie reprodukcyjne to technika rozważana raczej w teoretycznych dyskusjach niż w kontekście praktycznych działań. Jednakże rozważania takie są niezwykle istotne ze względu na cel, w jakim ta technika miałaby być stosowana: doprowadzenie do narodzin sklonowanego dziecka¹⁵. „Za pomocą tej metody otrzyma się zarodki ludzkie o cechach koniecznych do ich implantacji i rozwoju w macicy matki, aż do osiągnięcia narodzin dziecka”¹⁶.

Badania prowadzone dotychczas na zwierzętach pokazują, iż zastosowanie tej techniki do klonowania człowieka ma niewielkie szanse powodzenia. Potrzebna jest do tego duża liczba komórek jajowych, co w przypadku człowieka stanowi pewną trudność. Poza tym tylko mała część uzyskanych w ten sposób zarodków prawidłowo się rozwija i może zostać przeniesiona do macicy w celu implantacji. Większość z nich jednak nie zdoła się zagnieździć i zginie na tym etapie. Ponadto istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia u klonowanego osobnika poważnych wad, ujawniających się w momencie narodzin lub później. Zagrożone może być również życie matki z uwagi na wyższe niż normalnie ryzyko komplikacji w trakcie ciąży oraz poronienia.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że swego rodzaju klonowanie zdarza się u człowieka naturalnie. Chodzi o bliźnięta jednojajowe (monozygotyczne). Rodzą się one na skutek podziału zarodka na pół w początkowym etapie jego rozwoju. Bliźnięta jednojajowe mają taki sam materiał genetyczny, można je zatem uznać za klony, identyczne pod każdym względem aż do momentu narodzin. W dalszych etapach rozwoju oddziałuje na nie otoczenie i kształtują się odmienne osobowości, ale nie ma to oczywiście wpływu na ich DNA¹⁷.

Papieska Akademia Pro Vita opublikowała w 1997 roku dokument zatytułowany *Refleksje na temat klonowania*. Potępiła w nim klonowanie człowieka, uznając je za niedopuszczalne i argumentując, iż technika ta umniejsza znaczenie prokreacji ludzkiej, czyniąc z ludzi mogących być rodzicami (obu płci) narzędzia do rozmnażania bezpłciowego. Prowadzi ona również do instrumentalizacji kobiety, od której niejako „wypożycza się” komórkę jajową i macicę. Zakłócone zostają ponadto podstawowe relacje pomiędzy dzieckiem a rodzicami, pokrewieństwo i powinowactwo. Klonowanie uznaje się również za niedopuszczalne ze względu na jego liczne negatywne konsekwencje. Ponadto zakazuje się klonowania ludzkich embrionów do celów produkcyjnych lub naukowych (eksperymentalnych)¹⁸.

międzynarodowego i porównawczego, Toruń 2006, s. 10.

¹⁵ Por. T. Kraj, *Klonowanie*, w: *Encyklopedia bioetyczna*, red. A. Muszala, Radom 2007, s. 292.

¹⁶ *Klonowanie i komórki macierzyste*, red. K. Kurek (Nauka ekstra, t. 9), Warszawa 2011, s. 67.

¹⁷ Por. tamże, s. 67–70.

¹⁸ Por. Papieska Akademia Pro Vita, *Refleksje na temat klonowania*, 25 czerwca 1997, w: *W trosce o życie. Wybrane dokumenty Stolicy Apostolskiej*, Tarnów 1998, s. 636–639.

Zgodnie z nauką Kościoła zawartą w instrukcji Kongregacji Nauki Wiary *Dignitas personae* z 8 września 2008 roku, „klonowanie człowieka jest ze swej natury niedopuszczalne, gdyż doprowadzając do skrajności zło sztucznego zapłodnienia, ma na celu wytwarzanie nowych istot ludzkich w sposób niemający żadnego związku z aktem wzajemnego obdarowania dwojga małżonków i jeszcze bardziej radykalnie, bez żadnego związku z płciowością. Prowadzi to do nadużyć i manipulacji, stanowiących poważne pogwałcenie ludzkiej godności”¹⁹.

Poza tym Magisterium w powyższym dokumencie podkreśla, iż podmiot powstały w wyniku klonowania reprodukcyjnego posiadałby narzucony z góry określony materiał genetyczny, co oznaczałoby jego niewolnictwo biologiczne. Roszczenie sobie prawa do samowolnego określenia cech genetycznych innej osoby należy uznać za poważną obrazę jej godności i zasady równości wszystkich ludzi. Człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga, i to Jemu zawdzięcza swoje istnienie i cechy osobiste. Niepowtarzalność każdej osoby ludzkiej ma źródło w jej szczególnej relacji z Bogiem, z której wynika obowiązek poszanowania wyjątkowości i integralności człowieka zarówno biologicznej, jak i genetycznej. Dzieło stworzenia nowego ludzkiego życia może dokonywać się jedynie za pośrednictwem małżonków łączących się w akcie miłości²⁰.

W związku z tym, że życie ludzkie zaczyna się już w fazie embrionalnej, nie można nim rozporządzać według własnego uznania i potrzeb, nawet jeżeli wydaje się to uzasadnione ze względu na wzniosły cel.

2.2. Kościół wobec klonowania terapeutycznego

Klonowanie terapeutyczne polega na „zastosowaniu techniki klonowania do wytworzenia ludzkich embrionów w celu wykorzystania potencjału terapeutycznego obecnych w nich komórek macierzystych”²¹.

Metoda ta ma na celu leczenie niektórych chorób. Możliwe jest to poprzez klonowanie komórek osoby chorej na skutek przeniesienia jądra komórki somatycznej pacjenta do komórki jajowej pozbawionej uprzednio własnego jądra. Rozpoczynają się wówczas podziały komórkowe i rozwój zarodka o identycznym DNA. Na odpowiednim etapie (blastocysta) pobiera się z niego zarodkowe komórki macierzyste, które „zachowały zdolność do podziałów i namnażania się, a jednocześnie mogą wytwarzać w określonych warunkach zróżnicowane

¹⁹ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Dignitas personae*, dz. cyt., n. 28, s. 878–879.

²⁰ Por. tamże, n. 29, s. 879.

²¹ *Klonowanie i komórki macierzyste*, dz. cyt., s. 63.

i wyspecjalizowane komórki²². Następnie uszkodzone komórki pacjenta zastępuje się zdrowymi²³.

W terapii komórkami macierzystymi najistotniejsza jest ich zgodność immunologiczna z leczonym organizmem, co pozwala wyeliminować ryzyko odrzucenia przeszczepu. Dlatego właśnie wykorzystuje się do tego zarodki klonowane z komórek pacjenta. Jednakże powstałe w ten sposób embriony ulegają zniszczeniu po pobraniu z nich komórek macierzystych²⁴, co budzi oczywisty niepokój i kontrowersje etyczne.

Stanowisko Kościoła katolickiego wobec terapii z wykorzystaniem embrionalnych komórek macierzystych jest jednoznacznie negatywne: „Tworzenie embrionów z zamiarem ich zniszczenia, nawet jeśli przyświeca temu intencja niesienia pomocy chorym, jest całkowicie niezgodne z godnością człowieka, ponieważ czyni z życia istoty ludzkiej, choć jest ona w stadium embrionalnym, jedynie narzędzie do wykorzystania i zniszczenia²⁵. Magisterium uznaje poświęcenie ludzkiego życia w celach terapeutycznych za głęboko niemoralne²⁶. Taka terapia, mimo uzyskania doraźnego dobra pacjenta, nie służy w rzeczywistości człowiekowi. Wpisana jest w nią zagłada istot ludzkich mających taką samą godność, jaka przysługuje każdemu człowiekowi²⁷. W tym przypadku dochodzi jednak do wartościowania ludzkiego życia – osoby w fazie zarodkowej oraz leczonego chorego.

Za złe i powodujące zgorzenie Kościół uznaje również wykorzystywanie zarodkowych komórek macierzystych bądź pochodzących od nich komórek zróżnicowanych, dostarczonych przez innych badaczy lub dostępnych w handlu²⁸. To stanowisko jest w sposób oczywisty zrozumiałe i bezdyskusyjne.

Kościół katolicki nie przekreśla jednak całkowicie możliwości klonowania w celach terapeutycznych. Początkowo utrzymywano bowiem, iż tylko embrionalne komórki macierzyste są zdolne w wysokim stopniu do samoodnawiania się i różnicowania²⁹. Liczne badania wykazały jednak, że istnieją również inne sposoby pozyskiwania komórek macierzystych mających zgodność immunologiczną z komórkami danego pacjenta. Nie wymagają one manipulowania zarodkami, zatem nie powodują kontrowersji etycznych. Chodzi o wykorzystanie dorosłych komórek macierzystych³⁰. Znajdują się one w róż-

²² Tamże, s. 76.

²³ Por. tamże, s. 63–65.

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Dignitas personae*, dz. cyt., n. 30, s. 879–880.

²⁶ Por. tamże.

²⁷ Por. tamże, n. 32, s. 881–882.

²⁸ Por. tamże.

²⁹ Por. tamże, n. 31, s. 880–881.

³⁰ Por. *Klonowanie i komórki macierzyste*, dz. cyt., s. 66.

nych tkankach i narządach ludzkiego organizmu, między innymi „w skórze, szpiku kostnym, sercu, trzustce, mózgu, krwi pępowinowej, tkance tłuszczowej, mięśniach szkieletowych, rogówce, siatkówce, wątrobie, płucach”³¹. Dorosłe komórki macierzyste nadal są przedmiotem badań. Udało się je już namnożyć w warunkach laboratoryjnych (*in vitro*) i w organizmie (*in vivo*) w celu naprawy lub wymiany uszkodzonych tkanek. Ich zdolność do wytworzenia komórek o odmiennej niż pierwotna specjalizacji jest ograniczona, jednakże badania wykazały, iż jest możliwe ich reprogramowanie. W związku z tym będzie je można z powodzeniem stosować w wielu terapiach zamiast embrionalnych komórek macierzystych³².

Obecnie w terapiach komórkowych stosuje się komórki macierzyste uzyskane ze szpiku kostnego, krwi pępowinowej i krwi obwodowej. Komórki macierzyste z krwi pępowinowej zwykle wykorzystuje się w leczeniu dzieci, ale coraz częściej również w leczeniu dorosłych³³. Pobranie ich od pacjenta nie wiąże się z ryzykiem uszkodzenia jego organizmu, nie ma też możliwości odrzucenia przeszczepu zdrowych komórek z uwagi na ich całkowitą zgodność immunologiczną. Metoda ta zatem nie budzi kontrowersji etycznych i można ją uznać za moralnie dopuszczalną.

Poniekąd to zdanie podziela również Kościół katolicki. Swoją ocenę etyczną uzależnia jednak od konkretnych metod pobierania komórek macierzystych oraz ryzyka związanego z wykorzystaniem ich do celów klinicznych i eksperymentalnych³⁴.

W odniesieniu do metod pozyskiwania dorosłych komórek macierzystych Kościół uznaje za dopuszczalne te z nich, które nie powodują poważnego uszczerbku u osoby, od której są pobierane. W przypadku pobrania ich z tkanki osoby dorosłej, z krwi pępowinowej lub tkanki płodu zmarłego śmiercią naturalną zazwyczaj warunek ten jest spełniony³⁵.

Z kolei co do klinicznego i eksperymentalnego wykorzystania komórek macierzystych należy w pierwszej kolejności zauważyć, że jeśli zostały one pobrane w godziwy sposób, to zgodnie z nauką Kościoła katolickiego takie ich wykorzystanie nie powoduje wątpliwości natury moralnej. Jednakże istotną kwestię stanowi ryzyko, jakie ponosi w związku z tym pacjent. Należy ograniczać je w tego rodzaju terapiach do minimum. Kościół podkreśla ponadto, iż trzeba wspierać badania prowadzone nad wykorzystaniem dorosłych komórek macierzystych, gdyż nie budzą one zastrzeżeń etycznych³⁶.

³¹ Tamże, s. 78–79.

³² Por. tamże, s. 79.

³³ Por. tamże, s. 80.

³⁴ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Dignitas personae*, dz. cyt., n. 32, s. 881–882.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ Por. tamże.

2.3. Kościół wobec klonowania hybrydowego

Należy również rozważyć bardzo ważną z moralnego punktu widzenia kwestię klonowania hybrydowego. Polega ono na wytworzeniu zarodka przez przeniesienie jądra komórkowego człowieka do komórki jajowej zwierzęcia. Na obecnym etapie rozwoju nauki taki proces rzadko jest skuteczny.

Zgodnie z Magisterium, próby takie stanowią naruszenie ludzkiej godności, gdyż na skutek wymieszania genów ludzkich ze zwierzęcymi może dojść „do zaburzenia specyficznej tożsamości człowieka. Ewentualne wykorzystanie komórek macierzystych pobranych z takich embrionów wiązałoby się także z dodatkowym zagrożeniem natury zdrowotnej, zupełnie jeszcze nieznanym, spowodowanym przez obecność zwierzęcego materiału genetycznego w ich cytoplazmie. Świadome wystawienie człowieka na te zagrożenia z moralnego i deontologicznego punktu widzenia jest nie do przyjęcia”³⁷.

3. Standardy prawa polskiego dotyczące klonowania oraz badań prowadzonych na embrionie ludzkim

W Polsce nie istnieją specyficzne regulacje prawne dotyczące zarówno badań nad zarodkowymi komórkami macierzystymi, jak i klonowania. Jednakże na uwagę zasługują regulacje prawne odnoszące się do tych kwestii w sposób pośredni.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje poszanowanie godności ludzkiej jako przyrodzonej i niezbywalnej cechy człowieka, źródła wolności i praw człowieka i obywatela. Przyznaje jej przymiot nienaruszalności oraz ustanawia po stronie władz publicznych obowiązek jej poszanowania i ochrony³⁸. Jako przyrodzona, godność ludzka wypływa z prawa naturalnego. Nie powstaje zatem z woli osób, które sprawują władzę, nie jest również wytworem stosunków społecznych³⁹. Wynikające z niej prawo osoby do życia w konstytucji jest ujęte dość ogólnie. Jego podmiotem jest każdy człowiek, a obowiązkiem państwa jest jego prawna ochrona⁴⁰. Brak tu jednak gwarancji, iż prawo do życia przysługuje każdemu człowiekowi od momentu poczęcia do naturalnej śmierci.

W Polsce zapewniona jest również konstytucyjna ochrona dziecka⁴¹, a w Ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka z dnia 6 stycznia 2000 roku podaje się

³⁷ Por. tamże, n. 33, s. 882.

³⁸ Por. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483, z późn. zm., art. 30.

³⁹ Por. L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 93.

⁴⁰ Por. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dz. cyt., art. 38.

⁴¹ Por. tamże, art. 72.

prawną wykładnię terminu „dziecko”, którym jest każda istota ludzka od momentu poczęcia do osiągnięcia pełnoletności⁴².

Z kolei Ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentystry w art. 26 ust. 3 stanowi, iż „dzieci poczęte, osoby ubezwłasnowolnione, żołnierze służby zasadniczej oraz osoby pozbawione wolności nie mogą uczestniczyć w eksperymentach badawczych”⁴³.

Z przywołanych wyżej przepisów można wnioskować, iż na gruncie prawa polskiego ochrona prawna embrionu ludzkiego jest w pewnym stopniu zapewniona. Jeżeli ludzkie życie podlega ochronie prawnej i taką samą ochronę, w tym przed eksperymentami badawczymi, zapewnia się dziecku już od momentu poczęcia, to znaczy, że pośrednio zapewnia się ochronę embrionowi ludzkiemu jako przedmiotowi badań biotechnomedycznych. Brak jednak w Polsce przepisów prawnych w kwestii badań nad embrionami i wykorzystywania zarodkowych komórek macierzystych, jak również regulacji dotyczących klonowania terapeutycznego i reprodukcyjnego. Nie ma nawet jednoznacznych zapisów regulujących status prawny embrionów. Pozostają one dotychczas w fazie projektów i dyskusji.

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że fundamentalna dla ustalenia, jakie znaczenie ma klonowanie dla ludzkiego życia, jest kwestia wykorzystania w tym procesie embrionu ludzkiego.

Zgodnie z nauką Kościoła katolickiego, embrion ludzki od momentu poczęcia należy traktować jak istotę ludzką, mającą przyrodzoną i niezbywalną godność, której należy jest szacunek. W związku z tym za niemoralne i niedopuszczalne należy uznać wszystkie techniki i zabiegi godzące w jego integralność cielesną i duchową. To stanowisko podtrzymuje Kościół także w odniesieniu do wykorzystania embrionów ludzkich do celów eksperymentalnych, mających na celu leczenie ludzi z wielu poważnych chorób.

Klonowanie reprodukcyjne należy uznać za zawsze niedopuszczalne, gdyż godzi ono w człowieczeństwo, w procesie poczęcia nowego życia pomijając uświęcony przez Boga akt małżeński. Co więcej, pomija w ogóle akt seksualny osób odmiennej płci.

Natomiast klonowanie terapeutyczne można uznać za szansę w leczeniu wielu schorzeń, o ile nie wykorzystuje się w tym celu zarodkowych komórek macierzystych, co wiąże się ze zniszczeniem embrionu, a tylko komórki macierzyste somatyczne, pobierane od pacjenta. Nie można bowiem ratować jednego

⁴² Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz.U. 2000 nr 6 poz. 69, art. 2 ust.1.

⁴³ Por. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 września 2011 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, Dz.U. 2011 nr 277 poz. 1634.

ludzkiego życia kosztem drugiego – w tym przypadku embrionu. Klonowanie terapeutyczne przy użyciu niezarodkowych komórek macierzystych Kościół katolicki uznaje za moralnie dopuszczalne. Pobranie ich od pacjenta nie wiąże się zazwyczaj z ryzykiem dla jego życia czy integralności cielesnej. Poza tym, dzięki zgodności immunologicznej pomiędzy namnożonymi komórkami a organizmem pacjenta, skuteczność takiej terapii jest wysoka.

Nauka Kościoła katolickiego w tej materii jest istotna również z tego względu, że polski system prawny nie ma jeszcze specyficznych regulacji prawnych w tym zakresie. Otoczenie embrionu ludzkiego należą mu ochroną na gruncie prawa polskiego pozostaje dotychczas w fazie dyskusji. Normy Kościoła stanowią więc dla różnych środowisk polskiego społeczeństwa wytyczne, którymi należy się kierować, aby stać na straży wartości najwyższej, jaką jest ludzkie życie.

Summary

Human cloning in the right of the teaching of the Catholic Church and the Polish law

In the first part of the paper, the author discusses the moral status of a human embryo in the light of the teaching of the Catholic Church. The author argues that the human life starts as early as at conception, in the embryo stage. The author's statement is that the human embryo is a human being, a being who has dignity and whose bodily and spiritual integrity must be respected. The author sets the requirements for operations performed on the human embryo, including experiments. Finally, the author touches upon the question of using so-called biological material from illegal sources.

In the second part, the author presents the position of the Catholic Church on cloning, including both reproductive and therapeutic cloning, as well as discusses hybrid cloning, focusing on the medical and the moral aspects of this procedure. The author also handles the subject of embryonic stem cells and adult stem cells.

The author devotes the third and final part of the paper to discuss Polish regulations on cloning and embryo research.

Magdalena Tacikowska – ur. w 1986 roku w Warszawie, absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w roku 2010 ukończyła z wyróżnieniem studia na Wydziale Prawa Kanonicznego, a w roku 2011 prawo na Wydziale Prawa i Administracji. Od 2006 roku jest członkiem Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Obecnie jest doktorantką na WPK. Zainteresowania naukowe: życie ludzkie i jego ochrona od momentu poczęcia do naturalnej śmierci, zarówno w aspekcie moralnym, religijnym, jak i prawnym; problematyka małżeństwa i rodziny oraz prawo wyznaniowe.